

Nr 48

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Genom en den 25 oktober 1963 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 194, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus

Härigenom förordnas, att lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, vilken jämlikt lag den 23 mars 1961 (nr 53) gäller till och med den 31 december 1963, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1965.

Genom lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus fick Kungl. Maj:t fullmakt att beträffande visst sinnessjukhus förordna, att de ärenden om utskrivning därifrån av straffriförklarade m. fl., vilka enligt sinnessjuklagen i första hand skall prövas av sinnessjuknämnden, i stället skall handläggas av en lokal utskrivningsnämnd. I avbidan på att man skulle vinna erfarenhet av den nya ordningen erhöll lagen giltighet till och med den 30 juni 1952. Giltighetstiden för lagen har därefter vid fem tillfällen förlängts, senast genom lag den 23 mars 1961 (nr 53). Efter sista förlängningen gäller lagen till och med den 31 december 1963.

I förevarande proposition föreslås att giltighetstiden för 1949 års lag skall förlängas t. o. m. den 31 december 1965.

Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 1 avd. Nr 48

Gällande bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus

Bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus finnes f. n. dels i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321), dels i lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus. Tillämpningen av sistnämnda lag vid visst sjukhus är beroende av Kungl Maj:ts förordnande. Har sådant förordnande ej meddelats, är sålunda sinnessjuklagens regler tillämpliga.

Enligt *sinnessjuklagen* meddelas beslut om utskrivning från sinnessjukhus antingen av vederbörande sjukvårdsläkare eller av sinnessjuknämnden. Överinspektören för sinnessjukvården äger därjämte befogenhet att förordna om utskrivning i sådana fall, då det enligt lagen ankommer på sjukvårdsläkaren att besluta därom. Vad om överinspektören för sinnessjukvården är stadgat äger, såvitt angår sinnesslövärderna, i stället tillämpning å inspektören för sinnesslövärderna.

Sinnessjuknämnden är utskrivningsmyndighet beträffande den som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott (N-fall) eller som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat, s. k. O-fall (20 § första stycket, jämfört med 18 § andra stycket). Vidare handlägger sinnessjuknämnden fråga om utskrivning från sinnessjukhus av personer som intagits där i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse och vissa därmed jämförliga kategorier.

Sinnessjuknämnden kan uppdraga åt sjukvårdsläkaren att beträffande viss person meddela beslut om utskrivning i nämndens ställe. Har sådant uppdrag meddelats och begår därefter den, om vilkens utskrivning är fråga, mot annans personliga säkerhet riktat brott, skall uppdraget anses återkallat (20 § första stycket).

I andra fall än sådana, i vilka beslut om utskrivning enligt nyss återgivna bestämmelser i första hand skall meddelas av sinnessjuknämnden, ankommer det på vederbörande sjukvårdsläkare — samt överinspektören för sinnessjukvården — att förordna därom (P-fall; 20 § andra stycket).

Jämte det sinnessjuknämnden i första hand beslutar om utskrivning av förut angivna kategorier sinnessjuka fungerar nämnden i fråga om övriga sinnessjuka såsom överinstans i förhållande till sjukvårdsläkaren i utskrivningsfrågor. Har sjukvårdsläkaren lämnat framställning om utskrivning utan bifall, må nämligen envar, som äger påkalla utskrivning, hänskjuta utskrivningsfrågan till sinnessjuknämndens prövning (23 §). Nämnden är dock icke skyldig att mer än en gång var fjärde månad pröva sådan framställning om utskrivning. Samma begränsning gäller i fråga om nämndens skyldighet att pröva framställning om utskrivning av straffriförklarad eller

annan, om vars utskrivning nämnden i första hand äger besluta (22 § andra stycket).

Sinnessjuknämnden består av fem ledamöter. Chefen för medicinalstyrelsen är självskriven ledamot; övriga ledamöter jämte suppleanter utses av Kungl. Maj:t. Av de särskilt utsedda ledamöterna skall två vara i sinnessjukvård särskilt kunniga läkare. För de båda övriga gäller att ingen får vara läkare och att den ene av dem skall vara eller hava varit ordinarie innehavare av domarämbete.

Har förordnande meddelats om tillämpning av 1949 års lag beträffande visst sinnessjukhus, skall jämlikt 1 och 3 §§ nämnda lag de utskrivningsfrågor, som enligt vad nyss sagts prövas av sinnessjuknämnden såsom första instans, i stället handläggas av en lokal utskrivningsnämnd. I andra fall ankommer det vid dessa sjukhus på sjukvårdsläkaren ensam att besluta om utskrivning, sjukvårdsläkaren dock obetaget att i dylika fall hänskjuta ärendet till utskrivningsnämndens prövning.

Utskrivningsnämnd skall bestå av sjukvårdsläkaren, en lagfaren ordförande, vilken bör vara innehavare av domarämbete, och en person med erfarenhet i allmänna värv. För särskilt utsedd ledamot förordnar Kungl. Maj:t en eller flera suppleanter. Närmare bestämmelser om nämndens verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t (2 §). Detta har skett genom instruktion den 10 mars 1950 (nr 79) för utskrivningsnämnd vid sinnessjukhus, ändrad genom kungörelser den 29 juni 1950 (nr 460) och den 12 december 1952 (nr 747).

För att en lokal utskrivningsnämnd skall få skriva ut en intagen fordras att nämnden är enig. Är ledamöterna icke ense, skall, därest någon ledamot så yrkar, ärendet hänskjutas till sinnessjuknämndens prövning. Innan utskrivningsnämnden fattar beslut i ett utskrivningsärende, skall nämndens ledamöter ha skaffat sig personlig kännedom angående den, om vars utskrivning är fråga. Är denne redan utskriven på försök, får dock beslut fattas även om icke samtliga ledamöter har sådan kännedom (4 §).

Har utskrivningsnämnden avslagit framställning om utskrivning, kan var och en, som äger påkalla utskrivning, begära att fråga härom hänskjutes till sinnessjuknämndens prövning (7 §). Under förutsättning att förbehåll därom gjorts kan även ett beslut av den lokala nämnden om utskrivning av straffriförklarad eller likställd överklagas hos den centrala nämnden av överinspektören för sinnessjukvården (inspektören för sinnesslövärdens) eller statsåklagare. Framställning härom skall göras inom fjorton dagar från dagen för beslutet. Har förbehåll gjorts enligt vad nu sagts, får utskrivningsbeslutet ej gå i verkställighet förrän det visat sig att beslutet blivit bestående eller sinnessjuknämnden annorlunda förordnat (8 §).

Om tillämpning av 1949 års lag meddelades till en början förordnande för fyra sinnessjukhus, nämligen Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, Ul-

leråkers sjukhus i Uppsala, S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och Sidsjöns sjukhus i Sundsvall. Enligt förordnande i samband med förlängningen av lagens giltighetstid år 1952 skall lagen tillämpas vid samtliga statens sinnessjukhus samt vid de kommunala sinnessjukhusen i Stockholm, Malmö, Hälsingborg, Göteborg och Sundsvall. Vid övriga kommunala sinnessjukhus — sex sjukhus med förhållandevis ringa patientantal — är lagen däremot icke tillämplig. Några enskilda sinnessjukhus med kvarhållningsrätt finns ej längre. Lagen gäller ej heller vid de till fångvården anknutna sinnessjukavdelningarna, å vilka bl. a. intages häktade personer, som skall undergå sinnesundersökning.

Av årsberättelserna för 1962 från sinnessjuknämnden och de lokala utskrivningsnämnderna framgår, att sinnessjuknämnden detta år behandlat 446 utskrivningsärenden (motsvarande antal var år 1950 2 306 ärenden, år 1951 2 209 ärenden, år 1952 2 072 ärenden, år 1953 523 ärenden, år 1954 577 ärenden, år 1955 527 ärenden, år 1956 686 ärenden, år 1957 583 ärenden, år 1958 546 ärenden, år 1959 570 ärenden, år 1960 517 ärenden och år 1961 564 ärenden) samt att de lokala nämnderna behandlat sammanlagt 7 212 utskrivningsärenden.

Sinnessjuklagstiftningskommittén

Direktiv

Den 17 juni 1954 tillkallades inom inrikesdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en sakkunnig för utredning av vissa rätts-säkerhetsfrågor inom sinnessjukvården. I direktiv för utredningen uttalades bl. a., att såvitt känt erfarenheterna av utskrivningsnämndernas arbete över lag varit goda och att det syntes vara en allmän uppfattning att systemet med sådana nämnder borde bibehållas. Det borde emellertid noggrant utredas hur systemet verkat i praktiken och om några förbättringar av det-samma borde genomföras. I direktiven erinrades vidare om att år 1952 fråga varit uppe om att utvidga området för de lokala utskrivningsnämndernas verksamhet till att omfatta även P-fallen och uttalades att utredningen borde avse även detta spörsmål. I samband därmed borde utredas frågan om nämndens sammansättning och beslutförhet och vidare också huruvida och i vad mån nämnden borde äga delegera sin beslutanderätt till sjukvårdsläkaren. Vid sidan av de nu berörda spörsmålen om formerna för utskrivningsprövningen pekades i direktiven även på andra utredningsuppgifter, bl. a. frågor om undantag i vissa fall från sinnessjuklagens bestämmelser om retentionsrätt och om ökad lekmannainsyn även i andra vårdfrågor än utskrivningsfrågor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrogs den 27 juni 1957 åt utredningen — som därefter antog benämningen sinnessjuklagstiftningskommittén — att, i samband med utredningens tidigare erhållna uppdrag, verkställa en fullständig översyn av sinnessjuklagstiftningen och i anslut-

ning därtill utfärdade föreskrifter. I samband med denna utvidgning av uppdraget framhölls i direktiven, att utgångspunkten för en ny lagstiftning borde vara att så långt möjligt likställa mentalsjukvård med annan sjukvård. Därvid uttalades, att anledningen till att man även i fortsättningen måste ha kvar särskilda bestämmelser om mentalsjukvården hade sin grund framför allt däri, att det under vissa omständigheter var nödvändigt, att kunna å sinnessjukhus kvarhålla en patient mot hans vilja. Med hänsyn därtill måste i lag noga regleras, när en person mot sin vilja skulle få intagas å sinnessjukhus och när han ägde bli utskriven därifrån ävensom förfarandet vid in- och utskrivning. En särskild lagstiftning erfordrades huvudsakligen i dessa hänseenden och en ny lag i ämnet borde såvitt möjligt begränsas till att omfatta nämnda spörsmål. Den borde å andra sidan omfatta samtliga de lagbestämmelser, som befanns erforderliga för vård av psykiskt sjuka på såväl sinnessjukhus som psykopatsjukhus.

I direktiven uttalade föredragande departementschefen tillika, att, om kommitténs uppdrag utvidgades på angivet sätt, det syntes bli ofrånkomligt att ytterligare förlänga de tidsbegränsade bestämmelserna om lokala utskrivningsnämnder.

Kommitténs skrivelse den 3 september 1963

I skrivelse den 3 september 1963 har sinnessjuklagstiftningskommittén föreslagit, att 1949 års lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus skall förlängas för ytterligare två år.

Kommittén erinrar inledningsvis om att den i samband med förlängningen av lagens giltighetstid år 1961 uttalade förhoppningen, att kommitténs arbete skulle kunna slutföras under våren 1962. Denna förhoppning var emellertid alltför optimistisk. Ett flertal av de spörsmål, vartill kommittén sedermera tagit ställning, visade sig sålunda synnerligen svårösta. Särskilt gällde detta den ömtåliga frågan, hur förutsättningarna för tvångsintagning borde anges i en ny lag. Det visade sig härvidlag, framhåller kommittén, nödvändigt med en synnerligen ingående och arbetskrävande motivering för att tillräckligt klargöra innebörden av kommitténs förslag. Även andra frågor krävde mycket noggranna bedömanden för att kunna lösas tillfredsställande.

Numera har, fortsätter kommittén, dess arbete fortskridit så långt, att utredningsarbetet i dess helhet beräknats vara slutfört kring årsskiftet 1963—64. Kommitténs betänkande kan därför antagas föreligga i tryck omkring den 1 april 1964. Med hänsyn härtill och då betänkandet bör göras till föremål för grundlig remissbehandling, är det enligt kommitténs uppfattning inte möjligt att genomföra en ny lag förrän den 1 januari 1966. På grund härav föreslår kommittén, att 1949 års lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus förlänges under ytterligare två år. Enligt

kommitténs mening torde en sådan förlängning inte medföra några olägenheter.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen har *föredragande departementschefen, statsrådet Aspling*, anfört följande.

Lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus erhöll från början giltighet t. o. m. den 30 juni 1952. Giltighetstiden har därefter vid flera tillfällen utsträckts så att lagen nu gäller till utgången av år 1963. Anledningen till att bestämmelserna i fråga upptogs i en särskild lag i stället för att inarbetas i sinnessjuklagen var från början, att man ville pröva reformen vid ett begränsat antal mentalsjukhus, innan man tog ställning till om den skulle genomföras för alla sådana sjukhus. Ganska snart stod det klart, att de nya bestämmelserna, som innebär att utskrivning från mentalsjukhus av straffriförklarade och med dem jämställda prövas av lokala utskrivningsnämnder, medförde väsentliga fördelar. Redan i samband med den första förlängningen av lagens giltighetstid gjordes den därför tillämplig på alla statliga och större kommunala mentalsjukhus. Undantagna från tillämpningen av 1949 års lag är nu endast vissa mindre kommunala mentalsjukhus och sinnessjukavdelningarna inom fångvården. Vid dessa sjukhus och avdelningar, där alltså ordningen med lokala utskrivningsnämnder inte genomförts, förekommer blott ett litet fåtal sådana utskrivningsärenden, som det på andra håll ankommer på utskrivningsnämnd att handlägga. De kommunala sjukhus som det här är fråga om är vidare under avveckling. Vad beträffar sinnessjukavdelningarna inom fångvården strävar man efter att med kortast möjliga dröjsmål överföra straffriförklarade och jämställda till de statliga mentalsjukhusen. Det har därför inte ansetts påkallat att utsträcka tillämpligheten av 1949 års lag mer än som redan skett.

Att de särskilda utskrivningsbestämmelserna sedermera inte gjorts permanenta, trots att erfarenheterna av systemet med lokala utskrivningsnämnder varit goda, beror på att en undersökning ansetts böra ske av rätts säkerheten inom sinnessjukvården, vilken särskilt skulle avse utskrivningsproceduren. För detta ändamål tillsattes 1954 en utredning, vars uppdrag 1957 utvidgades till att avse en fullständig översyn av hela sinnessjuklagstiftningen. Enligt uppgift överväger utredningen — sinnessjuklagstiftningskommittén — bl. a. betydelsefulla ändringar i fråga om utskrivningsnämndernas kompetens. Med hänsyn härtill bör den nuvarande provisoriska lagstiftningen gälla till dess en definitiv reglering kan ske i en ny mentalsjuklag.

Vid den senaste förlängningen av 1949 års lag utgick man från att en på grundval av sinnessjuklagstiftningskommitténs arbete tillkommen ny men-

talsjuklag skulle kunna träda i kraft den 1 januari 1964. Slutförandet av kommitténs arbete har emellertid av olika skäl dragit längre ut på tiden än man från början beräknat. Vissa grundläggande frågor — främst spörsmålet om indikationerna för tvångsintagning — har sålunda visat sig svårösta.

Kommittén upplyser nu att dess arbete fortskridit så långt, att kommitténs betänkande med förslag till ny mentalsjuklag bör kunna föreligga i tryck under våren 1964. Med hänsyn härtill och till den tid som erfordras för remissbehandling m. m. är det inte antagligt att den nya lagen kan träda i kraft före den 1 januari 1966. På grund härav vill jag förorda, att giltighetstiden för 1949 års lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus förlänges till utgången av år 1965 eller sålunda med ytterligare två år.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 194, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 november 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Erik Svedberg, Ferdinand Nilsson, Hilding, Wikner och Lundin;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Johansson, herrar Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Keijer och Fröding.